

Porodnost v Jihomoravském kraji v letech 1991 až 2005

- propad porodnosti na konci devadesátých let
- zvyšování průměrného věku matky, zvýšení podílu dětí narozených mimo manželství
- pouze okres Brno-venkov byl v hrubé míře porodnosti v celém období nad krajským průměrem
- pokles počtu a podílu potratů na úhrnu těhotenství

Obyvatelstvo České republiky i Jihomoravského kraje v uplynulých 15 let prošlo významnými změnami. Ekonomická a sociální transformace společnosti byla doprovázena změnami v demografickém chování, zvláště v chování reprodukčním a změnami postojů a žebříčku hodnot. V celkovém důsledku došlo k významnému poklesu počtu narozených dětí a odvozených ukazatelů porodnosti, ke zvyšování průměrného věku matky při narození a ke zvyšování podílu dětí narozených mimo manželství.

Tab. 1 Živě narození v letech 1991 až 2005 podle okresů

Rok	Česká republika	Jihomoravský kraj	v tom okresy						
			Blansko	Brno-město	Brno-venkov	Břeclav	Hodonín	Vyškov	Znojmo
1991	129 354	14 404	1 443	4 503	2 075	1 592	2 120	1 114	1 557
1992	121 705	13 544	1 282	4 109	1 960	1 621	1 995	1 063	1 514
1993	121 025	13 656	1 382	4 072	1 969	1 609	2 030	1 090	1 504
1994	106 579	11 796	1 175	3 523	1 749	1 378	1 817	884	1 270
1995	96 097	10 387	1 102	3 147	1 539	1 154	1 493	787	1 165
1996	90 446	9 838	987	3 007	1 467	1 083	1 426	743	1 125
1997	90 657	9 748	1 027	2 966	1 474	1 035	1 392	771	1 083
1998	90 535	9 779	1 001	2 992	1 480	1 106	1 414	722	1 064
1999	89 471	9 599	888	3 060	1 487	1 120	1 331	715	998
2000	90 910	9 617	907	3 135	1 419	1 062	1 317	735	1 042
2001	90 715	9 685	904	3 240	1 504	1 002	1 268	739	1 028
2002	92 786	10 131	943	3 427	1 531	1 005	1 404	809	1 012
2003	93 685	10 072	974	3 367	1 563	1 034	1 281	771	1 082
2004	97 664	10 720	999	3 603	1 708	1 170	1 370	847	1 023
2005 ¹⁾	102 211	11 149	1 013	3 906	1 796	1 129	1 385	825	1 095

¹⁾ předběžné údaje

V letech 1991 až 2005 se v Jihomoravském kraji živě narodilo v úhrnu 164 125 dětí. Nejvíce dětí se narodilo v roce 1991, a to 14 404, nejméně pak v roce 1999, a to 9 599. Počet dětí narozených v roce 2005 byl proti roku 1991 o 3 255 dětí nižší, celkový pokles činil 22,6 %, což odpovídá průměrnému ročnímu poklesu o 1,8 %. Pokud však vezmeme rok 1999 jako rok zlomu ve vývoji, pak do této doby (období 1991 až 1999) se počet živě narozených dětí snižoval ročně v průměru o 5,0%, ovšem v období 1999 až 2005 se počet živě narozených dětí začal zvyšovat průměrným ročním tempem 2,5 %.

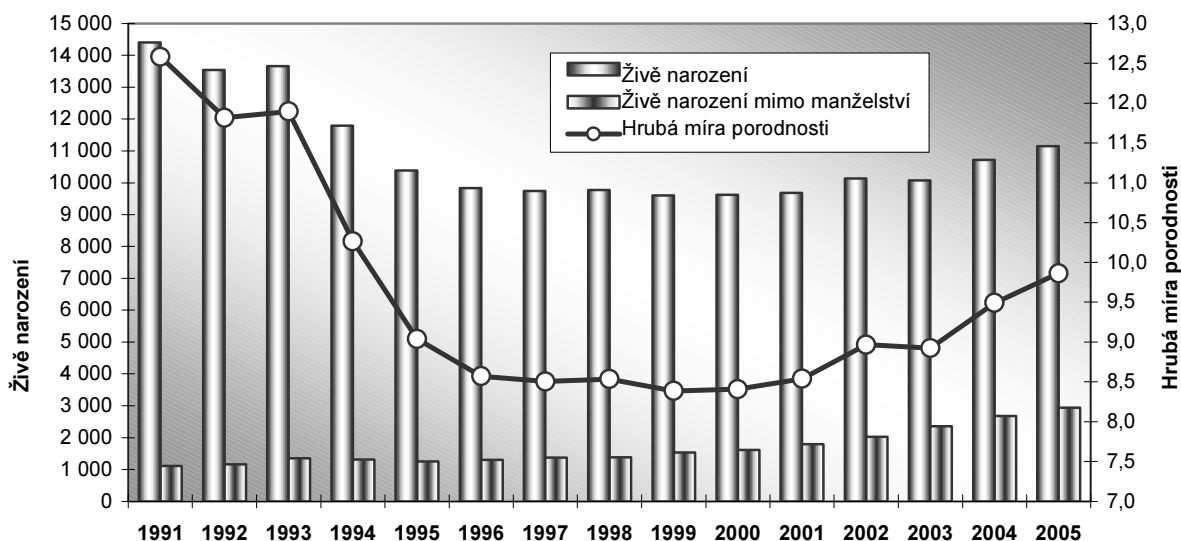
Tab. 2 Hrubá míra porodnosti v letech 1991 až 2005 podle okresů

(živě narození na 1 000 obyvatel)

Rok	Česká republika	Jihomoravský kraj	v tom okresy						
			Blansko	Brno-město	Brno-venkov	Břeclav	Hodonín	Vyškov	Znojmo
1991	12,5	12,6	13,4	11,6	12,8	12,8	13,1	12,8	13,7
1992	11,8	11,8	11,9	10,6	12,1	13,0	12,4	12,2	13,3
1993	11,7	11,9	12,8	10,4	12,1	12,8	12,5	12,6	13,2
1994	10,3	10,3	10,9	9,0	10,8	11,0	11,2	10,2	11,1
1995	9,3	9,0	10,2	8,1	9,5	9,2	9,2	9,1	10,2
1996	8,8	8,6	9,1	7,7	8,9	8,7	8,8	8,6	9,9
1997	8,8	8,5	9,5	7,7	9,0	8,3	8,6	8,9	9,5
1998	8,8	8,5	9,3	7,8	9,0	8,9	8,8	8,3	9,3
1999	8,7	8,4	8,2	8,0	9,0	9,0	8,3	8,2	8,7
2000	8,8	8,4	8,4	8,2	8,5	8,5	8,2	8,5	9,1
2001	8,9	8,5	8,4	8,6	9,3	8,0	7,9	8,5	9,0
2002	9,1	9,0	8,8	9,2	9,1	8,1	8,8	9,3	8,9
2003	9,2	8,9	9,1	9,1	9,2	8,4	8,1	8,9	9,5
2004	9,6	9,5	9,3	9,8	10,0	9,5	8,7	9,7	9,0
2005 ¹⁾	10,0	9,9	9,4	10,6	10,4	9,2	8,8	9,5	9,6

¹⁾ předběžné údaje

Graf 1 Živě narození v Jihomoravském kraji v letech 1991 až 2005, hrubá míra porodnosti

Dlouhodobému vývoji počtu živě narozených dětí odpovídal i vývoj hrubé míry porodnosti. Pokles hrubé míry porodnosti je však plynulejší (díky velikosti jmenovatele – hrubou míru porodnosti počítáme jako podíl živě narozených dětí na 1000 obyvatel středního stavu). Z porovnání hodnot hrubé míry porodnosti jednotlivých let mezi Jihomoravským krajem a Českou republikou vystupuje jako bod zlomu rok 1994. Do tohoto roku byla hodnota hrubé míry porodnosti v Jihomoravském kraji vyšší než v České republice, v roce 1994 byla hodnota shodná a v dalších letech pak byla porodnost v Jihomoravském kraji nižší než republikový průměr.

Tab. 3 Živě narození mimo manželství v letech 1991 až 2005 podle okresů

Rok	Česká republika	Jihomoravský kraj	v tom okresy						
			Blansko	Brno-město	Brno-venkov	Břeclav	Hodonín	Vyškov	Znojmo
1991	.	1 109	.	.	.	.	.	.	.
1992	13 008	1 163	56	563	125	126	85	72	136
1993	15 323	1 349	89	617	119	159	132	84	149
1994	15 507	1 308	87	602	146	159	108	69	137
1995	14 947	1 256	64	556	145	129	137	77	148
1996	15 288	1 300	102	571	135	129	109	91	163
1997	16 125	1 377	82	618	166	146	128	99	138
1998	17 209	1 388	92	605	157	139	162	81	152
1999	18 426	1 531	91	654	164	189	183	88	162
2000	19 792	1 608	96	675	178	185	177	113	184
2001	21 276	1 795	121	780	196	186	182	131	199
2002	23 459	2 028	143	782	246	231	233	143	250
2003	26 713	2 356	177	915	279	255	265	181	284
2004	29 839	2 677	203	1 036	356	320	279	180	303
2005 ¹⁾	32 409	2 940	230	1 113	368	339	331	201	358

¹⁾ předběžné údaje

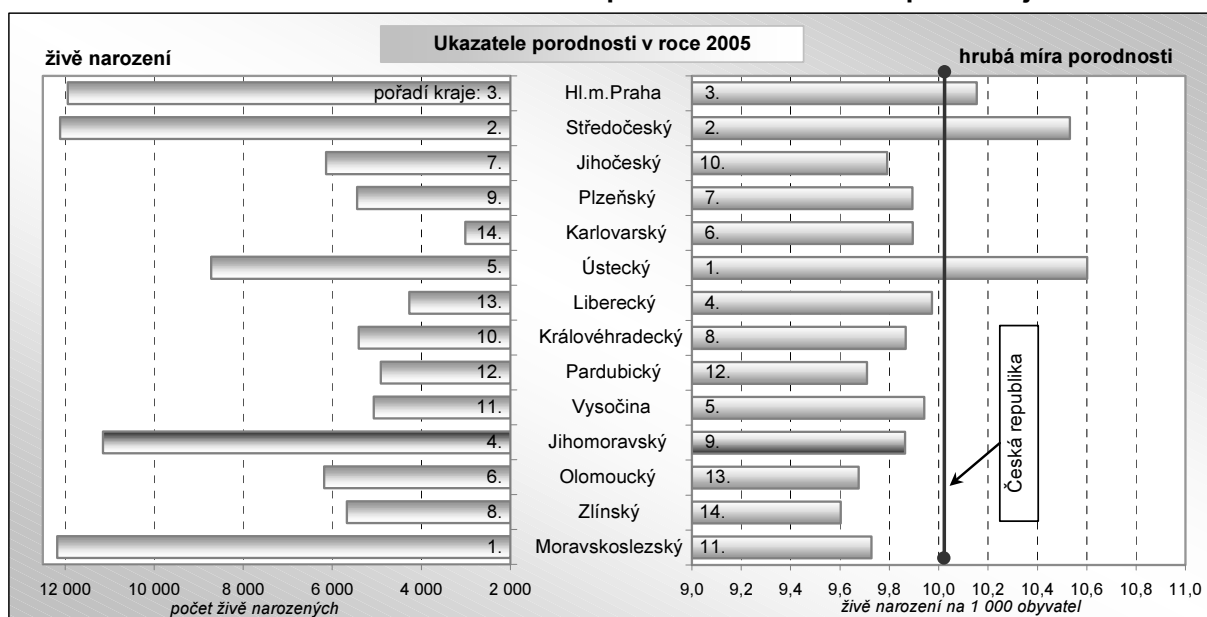
Ve všech okresech Jihomoravského kraje byl zaznamenán celkový pokles počtu živě narozených dětí, nejvyšší pak v okrese Hodonín - počet dětí narozených v roce 2005 byl proti roku 1991 o 735 dětí nižší, celkový pokles činil 34,7 %, což odpovídá průměrnému ročnímu poklesu o 3,0 %. Naopak nejnižší pokles počtu živě narozených dětí byl zaznamenán v okrese Brno-město - počet dětí narozených v roce 2005 byl proti roku 1991 o 597 dětí nižší, celkový pokles činil 13,3 %, což odpovídá průměrnému ročnímu poklesu o 1,0 %. Pouze jediný okres, a to Brno-venkov, vykazoval hodnotu hrubé míry porodnosti v celém sledovaném období vždy vyšší, než průměr kraje.

Průměrný věk matky při narození dítěte se plynule zvyšoval – z 24,6 let v roce 1991 na 28,5 v roce 2004. Podobně průměrný věk matky při narození prvního dítěte v roce 1991 činil 22,3 let, ovšem v roce 2004 to bylo 26,8 let. Podíly zastoupení věkové struktury matek při narození dítěte se v hraničních letech sledovaného období výrazně změnily. Zatímco v roce 1991 se 60,2 % dětí narodilo matkám ve věku do 4 let,

v roce 2004 to bylo pouze 20,6 %. Naopak, v roce 2004 se 33,6 % dětí narodilo matkám starších 30 let, v roce 1991 to však bylo pouze 13,7 % narozených dětí.

Známy vývoj - pokles sňatečnosti a růst rozvodovosti - se projevil i v růstu počtu a podílu dětí narozených mimo manželství. V roce 2005 byl počet narozených mimo manželství nejvyšší, když 2 940 dětí tvořilo 26,4 % z živě narozených. Tento počet tvořil 2,6-ti násobek skutečnosti roku 1991, kdy 1 109 dětí představovalo 7,7 % z živě narozených. V letech 1992 až 2005 se mimo manželství narodilo v souhrnu 24 076 dětí, což bylo 16,1 % z úhrnu. Zvláštní postavení v této oblasti má okres Brno-město, zde se v období let 1992 až 2005 narodilo celkem 47 554 dětí, z toho 10 087 dětí (21,2 %) mimo manželství. Na celkovém počtu dětí v kraji se okres Brno-město podílel hodnotou 31,8 %, ovšem na úhrnu dětí narozených mimo manželství činil podíl 41,9 %. Naopak nejnižší podíl na úhrnu dětí narozených mimo manželství byl zaznamenán v okrese Vyškov (6,7 %) a Blansko (6,8 %).

Graf 2 Živě narození a hrubá míra porodnosti v roce 2005 podle krajů

V roce 2005 se v Jihomoravském kraji narodilo celkem 11 173 dětí (z toho 11 149 živě), bylo provedeno 3 893 potratů. Z úhrnu 15 066 těhotenství tak skončilo 74,2 % porodem a 25,8 % potratem. Na počátku sledovaného období však byla situace podstatně odlišná. V roce 1992 bylo evidováno 24 819 těhotenství, 13 605 těhotenství, tj. 54,8 % skončilo porodem, 11 214 potratů představovalo 45,2 % z ukončených těhotenství. Výrazný pokles počtu potratů, snížení podílu potratů na úhrnu těhotenství je výsledkem dostupnosti a používání bezpečných metod antikoncepce, osvěty a výchovy k plánovanému rodičovství.

Jihomoravský kraj byl počtem 11 149 živě narozených dětí v roce 2005 na čtvrtém místě v České republice a na celkovém počtu narozených dětí se podílel hodnotou 10,9 %. Nejvyšší počet dětí, a to 12 177, se narodilo v kraji Moravskoslezském (11,9 % celku), nejméně pak v Karlovarském kraji (3 014, tj 2,9 % celku). Hrubá míra porodnosti má pro srovnání krajů přece jen vyšší vypovídací schopnost. Hodnotou 9,9 živě narozených dětí na 1 000 obyvatel byl Jihomoravský kraj v roce 2005 pod úrovní průměru České republiky (10,0) a řadil se na deváté místo. Nejvyšší hrubá míra porodnosti byla v Ústeckém kraji (10,6), nejnižší pak v kraji Zlínském (9,6 živě narozených dětí na 1 000 obyvatel).

Nejvyšší propad porodnosti v České republice i v Jihomoravském kraji, který vyvrcholil v roce 1999, ukončil nástup generace matek ze silných populačních ročníků konce sedmdesátých let. Situace však není příznivá. V březnu u příležitosti Mezinárodního dne žen zveřejnila Evropská komise statistiku, podle níž v roce 2005 připadlo na jednu ženu v České republice pouze 1,22 dítěte. Češky měly podle těchto údajů v průměru nejmenší počet dětí ze zemí v Evropské unii a Čechům hrozí vymírání. Naopak nejlépe v této oblasti byly ženy v Irsku, na ně připadají v průměru 2 děti. Jako motivující by v České republice mělo být i zvýšení porodného ze současných 8 600 Kč při narození jednoho dítěte na 17 500 Kč od 1. dubna 2006 (např. k 1. 1. 1996 činilo porodné na jedno dítě 6 600 Kč).

Poznámka:

Údaje v časové řadě od roku 1991 do roku 2004 jsou přepočteny na novou územní strukturu Jihomoravského kraje platnou k 1. 1. 2005.

Základní demografické údaje Jihomoravského kraje (územní struktura k 1. 1. 2005)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Stav obyvatelstva k 31. 12.	1 145 287	1 147 649	1 148 580	1 149 203	1 148 416	1 146 983	1 145 894	1 145 314
v tom ve věku: 0 - 14 roků	235 826	229 790	224 323	217 430	211 102	204 985	199 104	193 847
15 - 64 roků	756 044	762 800	767 653	773 864	777 734	781 075	784 553	788 242
65 + roků	153 417	155 059	156 604	157 909	159 580	160 923	162 237	163 225
Index stáří	65,1	67,5	69,8	72,6	75,6	78,5	81,5	84,2
Průměrný věk	36,7	36,9	37,0	37,3	37,5	37,8	38,1	38,4
Střední stav obyvatelstva k 1. 7.	1 144 980	1 146 229	1 148 001	1 149 182	1 149 108	1 147 644	1 146 256	1 145 619
z toho muži	553 118	553 922	554 940	555 808	555 922	555 541	555 075	554 823
Sňatky	7 683	7 976	7 204	6 248	5 990	5 644	6 085	5 778
Rozvody	2 550	2 679	3 159	2 922	3 051	3 156	3 090	3 138
Narození celkem	14 457	13 605	13 701	11 830	10 418	9 870	9 782	9 804
z toho mrtvě	53	61	45	34	31	32	34	25
Živě narození	14 404	13 544	13 656	11 796	10 385	9 838	9 747	9 779
z toho muži	7 458	6 959	6 980	6 062	5 220	5 075	4 991	5 006
Porodní váha do 2500 g	762	701	726	579	506	490	498	482
Matka: svobodná	821	843	1 002	954	942	933	1 007	1 026
vdaná	13 295	12 381	12 307	10 488	9 129	8 538	8 370	8 391
rozvedená	254	294	315	332	282	343	336	337
rovdovělá	34	26	32	22	32	24	34	25
Narození mimo manželství	1 109	1 163	1 349	1 308	1 256	1 300	1 377	1 388
v % z živě narozených	7,7	8,6	9,9	11,1	12,1	13,2	14,1	14,2
Věk matky:								
- 19 roků	2 213	2 105	2 188	1 532	1 179	829	685	589
20 - 24 roků	6 454	5 977	5 872	5 261	4 560	4 254	4 115	3 814
25 - 29 roků	3 765	3 637	3 611	3 223	2 944	2 999	3 115	3 412
30 + roků	1 972	1 825	1 985	1 780	1 702	1 756	1 832	1 964
Pořadí narození: 1.	7 313	6 691	6 730	5 583	4 957	4 597	4 594	4 478
2.	5 032	4 810	4 941	4 451	3 922	3 854	3 736	3 855
3.	1 514	1 478	1 429	1 243	1 064	962	998	1 025
4.+	545	565	556	519	442	425	419	421
Průměrný věk matky								
při narození dítěte celkem	24,6	24,7	24,8	25,0	25,2	25,7	25,9	26,3
prvního dítěte	22,3	22,3	22,3	22,6	22,9	23,4	23,8	24,1
druhého dítěte	25,7	25,6	25,9	25,9	26,1	26,4	26,6	27,1
třetího dítěte	29,6	29,7	29,6	29,6	30,0	30,2	30,2	30,5
Počet porodů dvojčat	140	135	107	106	89	102	104	136
trojčat	3	3	-	1	-	3	5	4
čtyřčat	-	-	-	-	-	-	-	-
Úhrnná plodnost	1,893	1,745	1,718	1,457	1,258	1,176	1,148	1,138
Potraty	.	11 214	8 746	6 295	5 790	5 842	5 294	5 274
z toho umělé přerušení	.	9 493	7 055	4 907	4 472	4 464	3 996	3 878
těhotenství	.	.	.	.	.	.	.	.
Zemřelí celkem	13 879	13 422	13 259	13 183	12 845	12 484	12 356	11 974
z toho muži	7 013	6 815	6 649	6 593	6 333	6 196	6 122	5 953
Relativní údaje								
Sňatky na 1 000 obyvatel	6,7	7,0	6,3	5,4	5,2	4,9	5,3	5,0
Rozvody na 1 000 obyvatel	2,2	2,3	2,8	2,5	2,7	2,7	2,7	2,7
Rozvody na 100 sňatků	33,2	33,6	43,9	46,8	50,9	55,9	50,8	54,3
Živě narození na 1 000 obyv.	12,6	11,8	11,9	10,3	9,0	8,6	8,5	8,5
Mrtvě narození na 1 000 narozených celkem	3,7	4,5	3,3	2,9	3,0	3,3	3,5	2,6
Kojenecká úmrtnost	9,6	9,5	7,8	6,3	5,2	5,9	4,5	4,3
Novorozenecká úmrtnost	6,2	4,9	5,1	3,1	3,2	3,5	2,9	2,2
Potraty na 100 narozených celkem	x	82,4	63,8	53,2	55,6	59,2	54,1	53,8
Zemřelí na 1 000 obyvatel	12,1	11,7	11,5	11,5	11,2	10,9	10,8	10,5

1) předběžné údaje

2) územní struktura k 31. 12. 2004

Základní demografické údaje Jihomoravského kraje (územní struktura k 1. 1. 2005)

1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005 ¹⁾	
1 144 374	1 142 607	1 131 541	1 128 820	1 129 583	1 130 240	1 130 358	Stav obyvatelstva k 31. 12.
188 199	182 704	177 258	173 408	169 278	166 233	.	v tom ve věku: 0 - 14 roků
792 502	795 944	791 461	792 308	796 605	799 256	.	15 - 64 roků
163 673	163 959	162 822	163 104	163 700	164 751	.	65 + roků
87,0	89,7	91,9	94,1	96,7	99,1	.	Index stáří
38,7	39,0	39,2	39,5	39,8	40,0	.	Průměrný věk
1 144 703	1 143 759	1 134 044	1 129 829	1 128 722	1 129 446	1 130 282	Střední stav obyvatelstva k 1. 7.
554 652	554 516	549 934	547 498	547 253	547 649	548 520	v tom: muži
5 819	6 084	5 646	5 662	5 471	5 688	5 693	Sňatky
2 326	2 928	3 113	3 125	3 210	3 304	3 154	Rozvody
9 630	9 642	9 703	10 164	10 097	10 749	11 173	Narození celkem
31	25	18	33	25	29	24	z toho mrtvě
9 598	9 617	9 685	10 131	10 072	10 720	11 149	Živě narození
5 014	4 934	4 956	5 204	5 182	5 532	5 657	z toho muži
496	488	525	615	599	691	.	Porodní váha do 2500 g
1 187	1 205	1 359	1 563	1 802	2 077	.	Matka: svobodná
8 067	8 009	7 890	8 103	7 716	8 043	.	vdaná
323	383	412	437	533	571	.	rozvedená
21	20	24	28	21	29	.	rovdovělá
1 531	1 608	1 795	2 028	2 356	2 677	2 940	Narození mimo manželství
16,0	16,7	18,5	20,0	23,4	25,0	26,4	v % z živě narozených
528	415	362	340	303	304	.	Věk matky:
3 443	3 082	2 626	2 408	2 046	1 907	.	-19 roků
3 723	3 990	4 292	4 672	4 709	4 906	.	20 - 24 roků
1 904	2 130	2 405	2 711	3 014	3 603	.	25 - 29 roků
4 592	4 660	4 682	4 993	4 855	5 302	.	30 + roků
3 711	3 653	3 648	3 752	3 853	3 966	.	Pořadí narození: 1.
904	928	979	1 001	986	1 070	.	2.
391	376	376	385	378	382	.	3.
				²⁾		.	4.+
26,5	26,9	27,3	27,7	28,1	28,5	.	Průměrný věk matky
24,5	25,0	25,4	25,9	26,3	²⁾ 26,8	.	při narození dítěte celkem
27,3	27,7	28,2	28,5	28,9	²⁾ 29,3	.	prvního dítěte
30,5	30,8	31,2	31,7	31,9	²⁾ 32,0	.	druhého dítěte
125	121	124	169	171	²⁾ 204	.	třetího dítěte
1	3	1	4	3	²⁾ 2	.	Počet porodů dvojčat
-	-	1	-	-	-	.	trojčat
1,100	1,092	1,107	1,153	1,142	1,210	.	čtyřčat
5 002	4 525	4 315	4 144	4 170	3 956	3 893	Úhrnná plodnost
3 612	3 089	3 077	2 876	2 788	2 591	.	Potraty
12 069	12 159	11 726	12 025	12 171	11 659	12 059	z toho umělé přerušení těhotenství
5 974	6 123	5 799	6 027	6 036	5 859	.	Zemřelí celkem
						.	v tom: muži
Relativní údaje							
5,1	5,3	5,0	5,0	4,8	5,0	5,0	Sňatky na 1 000 obyvatel
2,0	2,6	2,7	2,8	2,8	2,9	2,8	Rozvody na 1 000 obyvatel
40,0	48,1	55,1	55,2	58,7	58,1	55,4	Rozvody na 100 sňatků
8,4	8,4	8,5	9,0	8,9	9,5	9,9	Živě narození na 1 000 obyv.
3,2	2,6	1,9	3,3	2,5	2,7	2,2	Mrtvě narození na 1 000
3,5	3,2	3,1	3,8	3,7	²⁾ 2,3	.	narozených celkem
1,9	2,4	1,5	3,2	2,7	²⁾ 1,6	.	Kojenecká úmrtnost
51,9	46,9	44,5	40,8	41,3	37,0	34,8	Novorozenecká úmrtnost
10,5	10,6	10,3	10,6	10,8	10,3	10,7	Potraty na 1 000 narozených celkem
							Zemřelí na 1 000 obyvatel

¹⁾ předběžné údaje

²⁾ územní struktura k 31. 12. 2004